

Analýsa

Nú marknamálið tykist at fáa ein enda kann verða áhugavert at seta seg afturá og spyrja, hvat veruliga er hent í hesum drúgvu máli. Tað verða tað helst stundir til seinni, men her skal stutt nemast við nøkur víðurskipti, sum kunnu hava havt týdning fyri gongdina so ella so

JAN MULLER

Hóast vit føroyingar alla tíðina hava kravt eina miðlinju, so eiga vit eisini at skriva okkum aftan fyri oyr- að, at tað ongastáðni í altíðda lóg stendur, at eitt slíkt mark skal vera ein miðlinja.

Frá 1958 konventionini stendur, at mark skulu helst avsetast við avtalu. Fiest semja ikki so er miðlinjan galdandi uttan so at serstakar umstøður tala fyri aðrari linju.

Tann bretska miðlinjan tekur allar bretska oyggjar og klettur við. Hetta hava vit ikki góðtikið, men tað er reitt at seta sær spurningin, um ikki domárin í Haag høvdu tikið, um ikki allar so to ferri av óbygdum klettunum og oyggjum í bretska øki, við og harvið lagt seg meira eftir eini bretska útgávu av miðlinjunum.

Hyggar tú eftir øðrum máli, so hevur tað verið ymskt, hvat domar bygja á slíkar klettur og sker og ikki. Argumenterast kann háðar meir, so kann tað vælhugsast, at ein domstólin hevði sagt, at ta hugt verður eftir tí samlaða geografini millum Føroyar og Bretland, so er tann bretska miðlinjan kanska ein meira rimulig miðlinja enn tann føroyska. Hetta eru spurningar, sum ein má rokna við, at føroyska samráðingarfólkini hava tikið við í sínar metingar.

Hvat víðukr avtalan, so er endaliga strikan í summum fornum tann sama sum føroyska utleggingin av miðlinjunum, og í øðrum fornum tann bretska utleggingin.

Vit kundu so eisini ventað, at bretska eini skal fóru at leggja til grund fyri einum marki, sum er nærri Føroyum enn ein miðlinja, at Bretland hevur stóri strandalond enn Føroyar, kanska sum domstólin hevur góðtikið í øðrum dómum. Hyggja vit í d. eftir dómnum um mark millum Libya og Malta, so varð miðlinjan har flutt móti Malta, tí strandalondin hjá Libya var longri.

Eitt týðningarmikið argument fyri avtalan, id lógtingið nú víðger, er m.a. at bretska ongastáðni fáa meira enn sína egnu miðlinju.

Eitt, sum telur nógv í øllum hesum, eru vónirnar til

oljufund, og onkur hevur lagt avtaluna út sum um, at bretska fáa tey flestu áhugaverdu okini til olju. Hetta er ikki beint, verður fylgt við tí, sum oljufelag og jarðfrøðing annars hava sagt.

Vit eiga at gera okkum greitt, at orsökini til, at tað verður so nógv fokuserað uppá Hvíta okið er tann, at her er er litid og einki basalt, og tað merkir, at oljufelag- in hava fingið rættiliga nógv vitan um undirgrundina her. Eisini er hetta ein nátturlig uppylging av tí vitan, sum longu er fingin frá boringum út til Hvíta okið. At tað í lotuni ikki verður tosað so nógv um føroyska landgrunnin í øllum hesum er ikki tí, at mogleikarnir at finna olju og gass neyðurviliga eru nógv minni her, men orsökini er tann einfalda, at basaltflannar eru so tjúkkar, at tað hevur verið tørført at fáa neyva vitan um, hvussu tað sær út niðri undir basaltinum.

Ti er tað skeivt at siga, at tey mest áhugaverdu olju- okini eru í tí Gráa sonuni sunnan fyri, og sum bretska fáa mest av. Sjálvandi kunnu mogleikar fyri at finna olja har eins góðir sum longu norðuri og eystari. Teir kunnu eisini vera betri. Men vit vita tað ikki í dag. Taka vit so tey kendu oljufeltni bretska megin markid, Foinaven og Schiehallion serstakliga, so liggja hesi nærhendis okjum í Hvíta Sonuni, sum bæði føroyingar og bretska fáa atgongd til sambært avtalanu.

Tað, sum er vert at merkja sær í øllum hesum er ikki, hvør hevur fingið mest í tí sumaru Gráa sonuni. Tað er tvørturimóti helvtarbiti av øllum tí Hvíta okinum, eitt oki, sum bretska annars upprunaliga í samráðingunum gjerdur krav uppá nær- um alt sum tað var, men sum føroyingar stáðiliga hava vist aftur.

Við tí vitan, sum bretska longu hava um okini bretska megin markid og teimum boringum, sum eru gjordar har, kann tað henda, at bretska - aðrenn vit føroyingar - kunnu gera fund í tí oki, sum teir fáa tillutað í avtalan. M.a. kann tað vera hugsandi, at onkur boring, sum higartil er vorðin hildin loynilig, verður almannakunngjörd eftir avtalan, sum eitt veruligt oljufund, sum gongur frá bretska oki og inn í ta grásonu, sum bretska hava fingið broðurpartin av. Hetta er nakað vit

verða noydd at taka við sum ein mogleika, men hann útilokar so ikki, at fund kunnu gerast í okkara oki nærhendis. Ein kann siga, at fund á hesum nýggju leikumum birta bert vónir um, hvat kann finnast í okkara oki eisini.

Men tá vit nú líta aftur um bak, kann tað so ikki vera mogleigt, at bretska upprunaliga kravdu so mikið nógv, fyri at teir nettup í eini samráðing kundu taka seg aftur til just tað, sum teir ynsktu sær, nevniliga verandi avtalu - kundi verið spurt.

At royna at svára slíkum vil fyri tað fyrsta vera rein spekulativ. Tú kansat sjálvandi velja at halda, at bretska eru so royndir samráðingarmenn, at teir hava fylgt einum slagplan frá byrjan til enda.

Men fyri tann, sum hevur fylgt málum við hesi árin, stendur tað tó greitt, at tað bretska nú fáa er ikki meira ella kanska mogleiga minni enn ein rættarsak vildi givið teimum í Haag. Hví so ikki fara til Haag, um teir kundu fingið meira burtur úr? Til tað er at siga, at heldur ikki teir eru sannfordir um, hvat ein sak vil geva teimum. Og ein sak vil geva, at tað ganga fimm ár, aðrenn nakað loyvi kann gevast í tí so áhuga- verða Hvíta okinum. Her hevur helst oljulobbyin í Bretlandi trýst á stjórnina fyri at fáa eitt úrslit so ella so.

Tað kann eisini vera farið fram eitt politiskt skifi í bretska stjórnini, sum er orsökini til, at bretska bráðliga tóku undir við miðlinjuprinsippinum. Nær tað er farið fram er ringt at siga, men tað kann vera við skiftinum frá teimum konservativu til Labour, sum hevur ynskt at fáa eina skjota og kanska eisini vírdiliga loysn fyri bæði londini. Føroyar eru ju ein granni, sum bretska kanska fáa nógv brúk fyri í framtíðini, ikki bert við olju fyri eygd, men eisini trygdarpolitiskt, og nú tosað verður um fullveldi, so kann tað hugsast, at stjórnin í Bretlandi ynskir góð víðurskipti við Føroyar.

Vert er eisini at birta merki í sera avgjorda stöðuna hjá taverandi konservativa orkumálaráðharranum, Tim Eggjar, einum av heykunum í konservativu stjórnini. Tá hann fór frá vora eisini spurningur um Friggfel- ið, id liggur tvørtur um markid, id ein stórar trupulleiki. Bert tvær mánuðir eftir, at Tim Eggjar fór frá, varð

hetta málið loyst. So okkurt kundi kanska bent á, at hesin konservativu orkumálaráðharrin var ein partur av trupulleikanum, og hetta kunnu vit mogleiga eisini vírfóra til ósemjuna við Føroyar eisini.

Tað er so eisini ein sannroynd, at eftir at Tim Eggjar fór frá sum orkumálaráðharrin, og tað var meðan Konservativu flokkurin framvegis styrði, kom eitt slag av naggatíðni í málið. Tað var so eisini eftirmaður hansara, Lord Fraser, sum á einum fundi við ótolnu oljufelag, id vildu hava eina loysn í marknaðsemjuni við Føroyar, sissaði hesi við at siga, at innan at 2000 for marknamálið at verða loyst, og harvið kundi oljufundurin fát atgongd til Hvíta okið. Hetta er just tað, sum hendir.

Tim Eggjar fór frá í okt- óber 96, meðan Labour- stjórnin tók við í mai árið eftir.

Um vit nú koma til ta niðurstøðu, at tað nettup er Tim Eggjar, sum hevur verið meginmeginin fyri eini loysn á marknaðsemjuni, so kann ein samtíðis siga, at bretska útspeilið hevur ikki verið bluff ella taktikkur, men rætt og slætt „policy“ tvs. galdandi politikkur.

Tað, sum síðani hendi, var, at bretska loyvd at koma við einum útspeili, sum føroyingar so biðaðu eftir. Vegna val í bæði Føroyum, Danmark og Bretlandi kom hetta í drag, og tá tað so kom, var tað ein góðkenning av miðlinju- prinsippinum. So er spurningin, um henda upplating frá bretska síðu stóðst av tí samroynd, at ein nýggj stjórn hevði tikið við - ella um hetta var nakað, sum konservativu eftirmaðurin hjá Tim Eggjar longu hevði sett út í kortið. Hvussu og ikki, so forði hetta til, at glið kom á málið. Tó hendi so tað, at taverandi lögmaður Edmund Joensen legði lok á málið og til endans fór til danska forsætisráðharran við tí. Men so kom stjórnarskipli í Føroyum, og ta kom so folari frá bretska síðu til føroyingar um at fáa óformellar fundir millum samráðingarleidararnar báðar. Hetta forði so til núverandi úrslit.

Engin ivi um, at hetta málið kann verða áhugavert at kanna fyri solumenn seinni.

Engin ivi um, at hetta málið kann verða áhugavert at kanna fyri solumenn seinni.

Jóannes Eidesgaard, form. Javnaðarflokksins:

Ávarar móti eftirra- tinonaliseringum

JAN MULLER

Formaður Javnaðarflokksins, Jóannes Eidesgaard tekur fullt og heilt undir við tí avtalu, sum nú er lögð fyri tingið um mark millum Føroyar og Bretland. Jóannes Eidesgaard hevur havt mogleika at fylgja samráðing- argongdini óll hesi árin sum tingmaður, sum landsstýr- ismaður og sum limur í Utanlandsnevndini og visir á, at Javnaðarflokkurin hevur verið við í hesum máli frá byrjan av, eisini tá tað var avgjort at skrifa danska samráðingarleidarar út og seta Arna Olafsson í sessin ístaðin. -Vit kenna tí eina serliga ábyrgd og koma at góðkenna sáttmálan.

Hann ávarar eisini móti teimum, sum nú bráðliga eru farnir at eftirraðing- liseru og sipar her til uttal- sini hjá Edmund Joensen í Sosialinum í gjár og í út- varpinum.

- Edmund Joensen hevur miskilt nakað við hesi poli- tiskum plánum, hann nú leggur á. Um ein veruliga er so bláoygdur at halda, at Nyrup og Blair saman við Kalls- berg fara at seta seg niður at hála um linjur í markna- stríðnum, so má hann trúgva um aftur, Tað hevði ongantið komið fyri. At eitt mál kemur upp á politiskt plan merkir ikki, at tað bara vera teir, sum gera tingini av. Tað verða framvegis embetsfólk, sum forða tað fram til málsstríkanu.

Jóannes Eidesgaard heldur tað vera eitt sindur hugstoytandi, at politiskir flokk- ar og einstaklingar í Føroyum royna at vinna sær ein vinning burtur úr markna- stríðnum, sum hevur verið eitt ótrúliga trupult mál og hevur kostað nógvur kreftir fyri nógv fólk.

- Har hava verið nógvir aktorar við og uttan mun til hvørtjum flokki teir eru komnir ella hvørti embæt- ismannstigi man hevur verið á, so hava allir lagt sína sál í at fáa eina fyri Føroyar so góða avtalu sum tilber. Og tí má man ávara móti teimum eftirraðingliserun- um, sum koma nú.

Edmund Joensen heldur ikki, at allir politikkarar og her hugsar hann kanska ser- ligu um javnaðarflokkin hava ikki havt nóg breiddan ryg.

- Sjálvandi kundi javnað- arflokkur sum andstöðu- flokkur, um vit vildu áttikið okkum ta ábyrgdarleysa leiklutin og sett okkum á síðulinjuna og krúsera fyrst og fremst samráðingarleid- ara og nevnd fyri teirra ar- beidi, men tað haldi eg er heilt burturvið av einum flokki, sum hevur verið við til at mynda arbeidi so leingi.

Jóannes Eidesgaard visir á, at nógsvir leikar hava verið

í hesum talvi og hann trýr ikki, at nakað hevur sitid og selt út av føroyskum vírd- um.

Fyrst finga vit undir- grundina frá donum, nú fáa vit markid uppá pláns. Eru Føroyar vörnari rikari?

- Avgjort. Eitt annað, sum eg haldi er áhugavert, er hetta, at vit í hesum fullveldi- stríðnum, har tað annars ver- ur sagt, at einki ber til, uttan man stendur á egnum bein- um, at vit hava eitt dóm um,

at vit hesi seinastu 5-6 árin hava havt eina samráðing- arnevnd undir føroyska leidslu og við føroyskum umbúðum og sum hevur megnað á einum áljóða stigi at fingið eina slíka avtalu. Tað er fyri mær eitt prógv um, at vit kunnu koma sera langt í ríkisfelagsskapi við Danmark, eisini á altíðda stóði, við at gera bilateralar avtalar. At man kann gera eina so týðandi avtalu sum hesa, id man gjarna roknar við at vera rættiliga prinsipi- elt sum ásetan av markid millum lond er, so trúgvi eg nógv uppá, at vit kunnu átaka okkum ábyrgd á nóg- vum øðrum okjum eisini sum partur av ríkisfelagsskapin- um.

Formaður javnaðarflokks- ins heldur, at tað fyrst og fremst er Arna Olafssyni og tí bretska samráðingarleid- aranum fyri at takka, at máli- d er vorðið loyst.

Jóannes Eidesgaard sær eisini hesa avtalanu sum eitt mogleika fyri at menna samvinnumu við Bretland. - Sum hvør dagur gongur harmar tað meg meira og meira, at vit kventu tað sam- bandið, sum vit høvdu ting- ið við Bretland og sum vit helst koma at venda aftur til, men bara nokur ár seinkað.

Hann visir annars á, at vit koma at hava eina ród av felags virksmet bæði á fiski- vinnu- og á oljuokinum, og tí er tað greitt, at vit mugu útyggja okkara samstary við Bretland minandi meira enn vit hava gjort - og eisini á øðrum handilsligum okj- um fyri ikki at tosa um mentan.

Jóannes Eidesgaard kundi hugsast sær, at ein komandi samgonga fekk hesa farleið- ina uppaført at staðið.